

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ-ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)
Καλοκαίρι 2023

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

ΚΕΙΜΕΝΟ 1**Κ. Μπαλάσκας, Εκπαίδευση και παιδεία**

Εισαγωγικό σημείωμα: Ο Κ. Μπαλάσκας είναι φιλόλογος και συγγραφέας που έχει ασχοληθεί με παιδαγωγικά και λογοτεχνικά θέματα. Το ακόλουθο κείμενο πραγματεύεται τη σχέση παιδείας και εκπαίδευσης. [ελαφρώς διασκευασμένο].

Υπάρχει ένας προβληματισμός ως προς τη διάκριση της εκπαίδευσης από την παιδεία, η οποία διάκριση όμως δεν είναι απλή [...].

Καταρχάς, τη λέξη εκπαίδευση τη χρησιμοποιούμε και για τα ζώα [...]. Ανάλογα λέμε εκπαίδευση στα νέα όπλα, τις νέες τεχνολογίες, στον χειρισμό μηχανών κ.λπ. Ο εκπαιδευόμενος σε ορισμένο χρόνο και με ορισμένο τρόπο μαθαίνει κάτι που δεν ήξερε ή κάτι νέο και με τη μάθηση αυτή τροποποιεί τη συμπεριφορά τους και βελτιώνει την εργασία του.

Το ίδιο περίπου συμβαίνει και με τη σχολική εκπαίδευση. Ο μαθητής καλείται να αποκτήσει γνώσεις (ποικίλες από τα διάφορα μαθήματα) και δεξιότητες (ανάγνωση, κατανόηση, γραφή, λογισμό, τρόπους σκέψης, ικανότητες σωματικές ή τεχνικές) και να αντιδρά με τον λόγο, προφορικό ή γραπτό, στα ζητούμενα της ύλης των σχολικών μαθημάτων που μαθαίνει σε κάθε τάξη. Αν δεν τα έμαθε, δεν ξέρει και δεν μπορεί να ανταποκριθεί, θα πει πως δεν τα διδάχτηκε σωστά ή πως υπερέβαιναν τις δυνατότητές του ή πως ήταν πολλά (τα μαθήματα ή η ύλη) ή πως ο μαθητής δεν ήθελε να εκπαιδευτεί, δεν προσπαθούσε αρκετά, ήταν αδιάφορος ή και ανεπίδεκτος. Είναι επίσης γνωστό ότι, για λόγους ψυχοκοινωνικούς, η ανταπόκριση του κάθε μαθητή στα εκπαιδευτικά ζητούμενα διαφέρει και αξιολογείται ανάλογα. Αυτά για την εκπαίδευση του σχολείου.

Η παιδεία είναι έννοια ευρύτερη, περιεκτικότερη, ουσιαστικότερη και υψηλότερη από την εκπαίδευση. Γι' αυτό και σωστά λέμε Υπουργείο Παιδείας και όχι Εκπαίδευσης. Η παιδεία εμπεριέχει την εκπαίδευση, αλλά συμπεριέχει και έννοιες όπως αγωγή, μόρφωση, εμπειρία, πολιτισμός, ήθος, στάσεις ζωής κ.α. Πώς συνδέεται όμως η εκπαίδευση με την παιδεία και τι είναι αυτό που μετατρέπει την εκπαίδευση σε παιδεία; Είναι κυρίως η ποιότητα και ο τρόπος παροχής της εκπαίδευσης, τα ουσιαστικά περιεχόμενα, οι ενεργητικές μεθοδολογίες, τα ανοίγματα προς την πρακτική και κοινωνική ζωή.

Η σχολική εκπαίδευση με τα προγράμματα σπουδών, με τις μεθόδους διδασκαλίας, με την όλη οργάνωση της σχολικής ζωής, παράλληλα προς τους εκπαιδευτικούς στόχους, μπορεί να καλλιεργεί στους μαθητές στάσεις και συμπεριφορές που συνδέονται με την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και με την ομαλή ένταξή τους στην κοινωνία: να δημιουργήσει ενδιαφέροντα, να δώσει κίνητρα, να σφυρηλατήσει καλές συνήθειες (ευγένεια, καθαριότητα, εργατικότητα, τάξη, καλαισθησία...) και να περιστείλει κακές (οκνηρία...), να δυναμώσει τη θέληση, την επιμονή, την προσπάθεια, να προωθήσει υγιείς κοινωνικές αξίες, όπως την εργασία και τη συνεργασία, την αποδοχή του άλλου και την αλληλεγγύη, την κατανόηση και την ανοχή, τον ορθό λόγο και τον διάλογο, το θάρρος και την παρρησία, την υπεύθυνη ελευθερία και την κοινωνική ευθύνη, τη συνέπεια κ.α.

Έτσι, η εκπαίδευση του ανθρώπου συνδέεται με την παιδεία του, η οποία, όπως άλλωστε και η εκπαίδευση, συναρτάται και με άλλους παράγοντες, γενετικούς, οικογενειακούς και κοινωνικούς, γι' αυτό και υπάρχουν διαφορές για τις οποίες αδιαφορεί το σχολείο, που συνήθως αρκείται στο να γίνεται, όπως όπως, το μάθημα. Εξαιρέσεις βέβαια υπάρχουν και σε αρκετά

σχολεία γίνονται, με πρωτοβουλίες εκπαιδευτικών, αξιόλογα ανοίγματα (όμιλοι, δράσεις, προγράμματα) τα οποία πρέπει να ενισχυθούν. Η σχολική εκπαίδευση οφείλει να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στον παιδευτικό της ρόλο, συνδέοντας, ενισχύοντας και διευρύνοντας τις γνώσεις που μεταδίδει με τα ουσιαστικά στοιχεία και τις αξίες της εκπαίδευσης, αυτά που συνιστούν τον βαθύτερο σκοπό της και τον κοινωνικό χαρακτήρα της, αυτά που μετατρέπουν τις γνώσεις σε Γνώση, την εκπαίδευση σε παιδεία και τον εκπαιδευμένο άνθρωπο σε πεπαιδευμένο και πολιτισμένο. Η παιδεία είναι η ουσία της εκπαίδευσης του ανθρώπου. Χωρίς τις θετικές ανθρώπινες και κοινωνικές αξίες η εκπαίδευση παραμένει στενή και κενή, δεν εξανθρωπίζει και δεν κοινωνικοποιεί τον άνθρωπο, μπορεί μάλιστα να γίνει και επικίνδυνη.

Κ. Μπαλάσκας, περ. Νέα Παιδεία, τεύχος 167, Ιούλιος – Σεπτέμβριος 2018, σελ. 7

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Ν. Καζαντζάκης, «Το Δημοτικό», Αναφορά στον Γκρέκο

Εισαγωγικό σημείωμα: Ο Ν. Καζαντζάκης υπήρξε από τους σημαντικότερους σύγχρονους Έλληνες συγγραφείς με διεθνή αναγνώριση. Το κείμενο που σας δίνεται είναι απόσπασμα από τη μυθιστορηματική αυτοβιογραφία του «Αναφορά στον Γκρέκο».

Με τα μαγικά πάντα μάτια, με το πολύβουο, γεμάτο μέλι και μέλισσες μυαλό, μ' ένα κόκκινο μάλλινο σκούφο στο κεφάλι και τσαρουχάκια με κόκκινες φούντες στα πόδια, ένα πρωί κίνησα, μισό χαρούμενος, μισό αλαφιασμένος, και με κρατούσε ο πατέρας μου από το χέρι. Η μητέρα μου είχε δώσει ένα κλωνί βασιλικό να τον μυρίζουμαι, λέει, να παίρνω κουράγιο, και μου κρέμασε το χρυσό σταυρουλάκι της βάφτισής μου στο λαιμό.

— Με την ευχή του Θεού και με την ευχή μου... , μουρμούρισε και με κοίταξε με καμάρι.

Ήμουν σαν ένα μικρό καταστολισμένο σφαγάρι* κι ένιωθα μέσα μου περφάνια και φόβο· μα το χέρι μου ήταν σφηνωμένο βαθιά μέσα στη φούχτα του πατέρα μου κι αντρειευόμουν. Πηγαίναμε, πηγαίναμε, περάσαμε τα στενά σοκάκια, φτάσαμε στην εκκλησιά του Άη Μηνά, στρίψαμε, μπήκαμε σ' ένα παλιό χτίρι, με μια φαρδιάν αυλή, με τέσσερις μεγάλες κάμαρες στις γωνιές κι ένα κατασκοπισμένο πλατάμι στη μέση. Κοντοστάθηκα, δείλιασα· το χέρι μου άρχισε να τρέμει μέσα στη μεγάλη ζεστή φούχτα.

Ο πατέρας μου έσκυψε, άγγιξε τα μαλλιά μου, με χάδεψε· τινάχτηκα· ποτέ δε θυμόμουν να μ' έχει χαδέψει· σήκωσα τα μάτια και τον κοίταξα τρομαγμένος. Είδε πως τρόμαξα, τράβηξε πίσω το χέρι του:

— Εδώ θα μάθεις γράμματα, είπε, να γίνεις άνθρωπος· κάμε το σταυρό σου.

Ο δάσκαλος πρόβαλε στο κατώφλι· κρατούσε μια μακριά βίτσα και μου φάνηκε άγριος, με μεγάλα δόντια, και κάρφωσα τα μάτια μου στην κορφή του κεφαλιού του να δω αν έχει κέρατα· μα δεν είδα, γιατί φορούσε καπέλο.

— Ετούτος είναι ο γιος μου, του 'πε ο πατέρας μου.

Ξέμπλεξε το χέρι μου από τη φούχτα του και με παρέδωσε στο δάσκαλο.

— Το κρέας δικό σου, του 'πε, τα κόκαλα δικά μου· μην τον λυπάσαι, δέρνε τον, κάμε τον άνθρωπο.

— Έγνοια σου, καπετάν Μιχάλη· έχω εδώ το εργαλείο που κάνει τους ανθρώπους, είπε ο δάσκαλος κι έδειξε τη βίτσα. [...]

Από το Δημοτικό Σχολείο απομένει ακόμα στη θύμησή μου ένας σωρός παιδικά κεφάλια, κολλητά το ένα πλάι στο άλλο, σαν κρανία· τα πιο πολλά θα 'χουν γίνει κρανία. Μα απάνω από τα κεφάλια ατά απομένουν μέσα μου αθάνατοι οι τέσσερις δάσκαλοι.

[.....]

Στην τρίτη τάξη ο Περίανδρος Κρασάκης [...]. Ώρες μας έπαιρνε τ' αυτιά ποια φωνήεντα είναι μακρά, ποια βραχεία και τι τόνο να βάλουμε, οξεία ή περισπωμένη· κι εμείς ακούγαμε τις φωνές στο δρόμο, τους μανάβηδες, τους κουλουρτζήδες, τα γαϊδουράκια που γκάριζαν και τι

γειτόνισσες που γελούσαν, και περιμέναμε πότε να χτυπήσει το κουδούνι, να γλιτώσουμε. Κοιτάζαμε τον δάσκαλο να ιδρώνει απάνω στην έδρα, να λέει, να ξαναλέει και να θέλει να καρφώσει στο μυαλό μας τη γραμματική, μα ο νους μας ήταν έξω στον ήλιο και στον πετροπόλεμο· γιατί πολύ αγαπούσαμε τον πετροπόλεμο και συχνά πηγαίναμε στο σχολείο με το κεφάλι σπασμένο.

Μια μέρα, ήταν άνοιξη, χαρά Θεού, τα παράθυρα ήταν ανοιχτά κι έμπαινε η μυρωδιά από μια ανθισμένη μανταρινιά στο αντικρινό σπίτι· το μυαλό μας είχε γίνει κι αυτό ανθισμένη μανταρινιά και δεν μπορούσαμε πια ν' ακούμε για οξείες και περισπωμένες. Κι ίσια ίσια ένα πουλί είχε καθίσει στο πλατάμι της αυλής του σκολειού και κελαηδούσε. Τότε πια ένας μαθητής, χλωμός, κοκκινομάλλης, που 'χε έρθει φέτος από το χωριό, Νικολιό τον έλεγαν, δεν βάσταξε, σήκωσε το δάχτυλο:

— Σώπα, δάσκαλε, φώναξε· σώπα, δάσκαλε, ν' ακούσουμε το πουλί!

Ν. Καζαντζάκης, Αναφορά στον Γκρέκο, εκδ. Ελένης Ν. Καζαντζάκη, (1982), σελ. 53

*σφαγάρι = το ζώο που προορίζεται για σφαγή.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α'

Ο συγγραφέας του κειμένου 1 αποσκοπεί στο να κάνει κατανοητή τη «διάκριση της εκπαίδευσης από την παιδεία». Να αποδώσετε περιληπτικά σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων τις σκέψεις που διατυπώνει σχετικά στις τέσσερις πρώτες παραγράφους του κειμένου.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β'

B1) Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες σημειώνοντας για καθεμία τη λέξη ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ.

Κείμενο 1

A) Οι όροι «εκπαίδευση» και «παιδεία» είναι ταυτόσημοι.

B) Η ενίσχυση του παιδευτικού ρόλου της εκπαίδευσης προϋποθέτει την αύξηση των παρεχόμενων γνώσεων.

Γ) Ο παιδευτικός ρόλος της εκπαίδευσης συνδέεται με την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την κοινωνικοποίηση των νέων.

Κείμενο 2

Δ) Ο δάσκαλος Κρασάκης ενδιαφέρεται να απομνημονεύσουν οι μαθητές καλά τους γραμματικούς κανόνες.

Ε) Με τη φράση «Σώπα, δάσκαλε, φώναξε· σώπα, δάσκαλε, ν' ακούσουμε το πουλί!» ο συγγραφέας επιχειρεί να αναδείξει την οικολογική ευαισθησία του μαθητή.

Μονάδες 10

B2) Να περιγράψετε και να ερμηνεύσετε την ψυχολογική κατάσταση του μικρού Νίκου Καζαντζάκη (κειμένο 2) την πρώτη μέρα του στο σχολείο (70- 80 λέξεις)

Μονάδες 10

B3.α) «να δημιουργήσει ενδιαφέροντα, να δώσει κίνητρα, να σφυρηλατήσει καλές συνήθειες (ευγένεια, καθαριότητα, εργατικότητα, τάξη, καλαισθησία...) και να περιστείλει κακές (οκνηρία...), να δυναμώσει τη θέληση, την επιμονή, την προσπάθεια, να προωθήσει υγιείς κοινωνικές αξίες, όπως την εργασία και τη συνεργασία,»: Να μεταφέρετε το απόσπασμα που σας δίνεται από το κειμένο 1 στην παθητική σύνταξη. Ποιο από τα δύο είδη σύνταξης (ενεργητική ή παθητική) θεωρείτε ότι είναι το πιο κατάλληλο για το συγκεκριμένο κείμενο;

Μονάδες 7

Β3.β) Στην παρουσίαση του αφηγηματικού υλικού στο κείμενο 2 ο αφηγητής άλλοτε αφηγείται ο ίδιος σε α' πρόσωπο και άλλοτε δίνει τον λόγο στους ήρωές του, παραθέτοντας τα λόγια τους σε ευθύ λόγο. Να εντοπίσετε ένα χωρίο για κάθε περίπτωση, να εξηγήσετε αυτές τις εκφραστικές του επιλογές και να χαρακτηρίσετε τον τύπο αφηγητή.

Μονάδες 8

ΘΕΜΑ Γ'

Ο συγγραφέας του κειμένου 2 περιγράφει ένα εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο στηρίζεται στην αρχή του φόβου και της σωματικής τιμωρίας του μαθητή και σε ένα ανιαρό και καταπιεστικό τρόπο διδασκαλίας. Να διατυπώσετε τις σκέψεις σας γι' αυτό το εκπαιδευτικό σύστημα.

Με βάση τις εμπειρίες σας να εξηγήσετε αν αυτές οι αρχές και λειτουργίες συναντώνται και στη σημερινή εκπαίδευση (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ'

Με αφορμή τις απόψεις που διατυπώνονται στο κείμενο 1 να γράψετε ένα άρθρο (300-400 λέξεις) για την εφημερίδα του σχολείου σας στο οποίο να υποστηρίζετε την άποψη ότι το σχολείο οφείλει, παράλληλα με τον τυπικό εκπαιδευτικό του στόχο, να ασκεί και παιδευτική λειτουργία. Στη συνέχεια να προτείνετε, αιτιολογημένα, τρόπους με τους οποίους εκπαιδευτικοί και μαθητές μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση του παιδευτικού ρόλου του σχολείου.

Μονάδες 30

ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!